

Fazekas Anna – Nagy Ádám¹ – Monostori Kristóf

„Bú, baj, bánat messze szalad!”² - Életesemények, problémák, mobilitás, migráció

A posztmodernitásban az elhúzódó ifjúkor újfajta értelmezésért kiált. Az ifjúkor többé nem az iskola és a munka világa közötti státuszátmenet (Böhnisch, 2000), hanem önálló életszakasz, amelyben a felnőtté válás szándéka már nem a kizárólagos, de sokszor nem is a meghatározó minta. A fiatalok tevékenysége már nem értelmezhető pusztán a felnőttkorra történő felkészüléssel, azaz a posztmodern társadalomban az átmeneti ifjúkort felváltja az iskolai ifjúsági életszakasz (vagy „választásos” életút; Zinnecker, 1993; Gábor, 2006). A posztmodern társadalomban az ifjúkor egyre inkább kitolódik, megjelenik a posztadoleszcencia jelensége (Vaskovics, 2000) ami összefügg az iskolai idő megnövekedésével: a mai ifjúsági élményvilág egyaránt különbözik a kisgyermeki élményvilág családközpontúságától és a felnőtt élményvilág társadalomközpontúságától (Böhnisch, 2000). Ebben az önálló életszakaszban megjelenő jellegzetes problémák elemzése a sarkalatos életeseményekkel és különösen a mobilitási-migrációs szándékkal összefüggésben segíthet megérteni a fiatalok sajátos státuszát.

I. Életesemények³

Korábban azt vizsgáltuk, hogy a Magyar Ifjúság 2012 (Nagy, 2013) és a Magyar Ifjúság Kutatás 2016 (Nagy, 2018) adatait tekintve mennyire tudjuk leírni az ifjúságnak nevezett korosztályokat. A 2012-es adatok elemzésekor az egyes korcsoportok (14-18, 19-24, 25-29) szerint vizsgálódva az látszott, hogy az életkor és a biológiai-, pszichés és társadalmi érettségjellemzők (Nagy-Tibori, 2016) között csak körülbelül a fiatalok 50-60 százalékának helyzete konzisztens. A 2016-os

1 Jelen cikk létrejöttét a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatta.

2 <http://www.zenezsoveg.hu/dalszoveg/35475/mesedalok/susu-kobor-kiralyfi-dala-zenezsoveg.html>

3 A cím jelen esetben nem a súlyos életeseményekre (szülői halál, rendszeresen bántalmazás; szakítás; súlyos betegség; stb.), hanem az az életciklushoz kapcsolódó, a fiatalok érettségi és önállósodási folyamatának fázisait jelző eseményekre (kvázi-mérföldkövekre) utal.

adatok alapján a 15-19 éves korcsoportban biológiai szempontból érettnak számít 68 százalék, pszichés szempontból 25 százalék és társadalmi értelemben 4 százalék. A 20-24 éves csoportban biológiailag érett 80 százalék, pszichés értelemben 53 százalék, míg társadalmi szempontból 21 százalék nevezhető érettnak. A legidősebb 25-29 éves korcsoportban érettnak számít biológiai szempontból 79 százalék, pszichés szempontból 65 százalék, míg társadalmi értelemben 55 százalék.

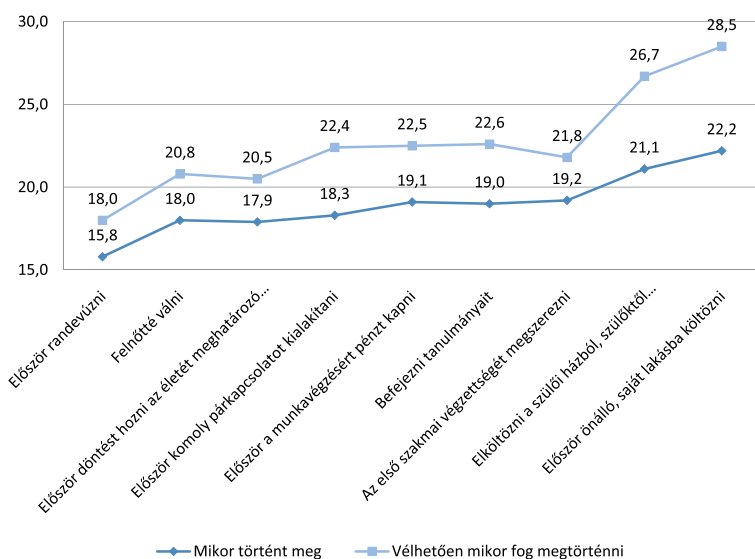
A fiatalok érettségének, valamint egyben szocializációs útjának mutatója a pszichológiai érettség aspektusa (1. táblázat, 1. ábra). E tekintetben meghatározó szereppel bír az önálló döntéshozatal megléte vagy hiánya. Az adatok arról árulkodnak, hogy a mostani fiatal korosztálynak kétharmada tekint magára úgy, mint aki fontos kérdésben döntött már önállóan. Erre nagyjából 18 éves kor körül került sor, azonban akik még nem élték meg önállóságukat ebben a kérdésben, későbbre, átlagosan 21 éves korokra teszik ennek valószínűségét. Úgy tűnik tehát, hogy a randevúzás megkezdése után a második leggyakoribb életesemény – ha úgy tetszik: érettségi ismérv – az önálló döntéshozatal megvalósulása.

Fontos kiemelnünk, hogy a felnőtté válás, mint életesemény szubjektív megítélés alapján nagyjából a fiatalok 18 éves kora körül érkezik el. Ahogy láthattuk ez az életkor nagyjából azonos az első önálló döntéshozás idejével és az első komoly párkapcsolat megélésével. A fiatalok többsége úgy érzi, már túl van a felnőtté váláson. Harmaduk azonban ezt még nem érzi így, átlagosan 21 éves korra datálják ennek bekövetkezését.

A társadalmi dimenziót tekintve ragadható meg leginkább a napjainkban egyre gyakoribb eltolódó felnőtté válás, a késői függetlenedés. A fiatalok éretté válásának fontos állomása az iskolai végzettség(ek) megszerzése, a tanulmányok befejezése és elsősorban az ezt követő önálló egzisztenciateremtés folyamata. Utóbbit tekintve egyre inkább azt tapasztaljuk, hogy elhúzódó időszakról van szó: hosszú az út az első fizetett munka és a saját lakás, saját család, önálló egzisztencia skála pontjai között. A fiatalok saját bevallása alapján a tanulmányok befejezése és az első fizetett munka elvállalása szinte egybeesik. A tanulmányok befejezésének eltolódása figyelhető meg: hiszen az első szakmai végzettség megszerzése előtt álló fiatalok átlagosan 22 éves korokra teszik ennek megvalósulását, a tanulmányok befejezését pedig átlagosan 23 éves korokra. Ezzel szemben a tanulmányaikat már befejező, valamint az első szakmai végzettséggel már rendelkező fiatalok átlagosan 19 éves korokra értek el ezekhez az állomásokhoz. Ennek a kitolódásnak oka lehet többek között a tanulmányokkal párhuzamos munkavállalás vagy a nemzetközi programok kínálta lehetőségek kiaknázása, melyek mind az egzisztenciális boldogulás fontos támogató tényezői.

Először randevúzni	81
Felnőttté válni	68
Először döntést hozni az életét meghatározó kérdésekben	65
Először komoly párkapcsolatot kialakítani	58
Először a munkavégzésért pénzt kapni	57
Befejezni tanulmányait	56
Az első szakmai végzettségét megszerezni	51
Elköltözni a szülői házból, szülőktől függetlenül élni	24
Először önálló, saját lakásba költözni	17

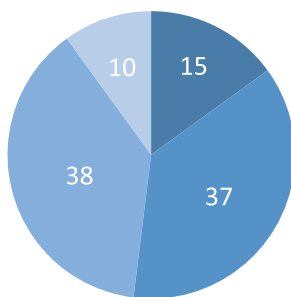
1. táblázat: Életesemények bekövetkezése („Kérem, mondja meg, hogy megtörténtek-e már ezek Önnel!”; N = 1995; százalékos megoszlás) (forrás: saját szerkesztés)

1. ábra: Életesemények bekövetkezésének ideje, illetve várható ideje (ha még nem történt meg) (Életesemények: „Hány éves korában történt ez?” illetve „Mit gondolsz, hány éves korában fog ez megtörténni Önnel?”; $N_{\text{Megtörtént}} = 317-1397$, $N_{\text{Várható}} = 116-946$; átlagértékek) (forrás: saját szerkesztés)

A fiatalok függetlenedését tekintve igazán nagy szakadékot a munkavállalás és az önálló egzisztencia megeremtése között láthatunk. Míg a fiatalok közel hattizedének volt vagy van fizetett munkához kapcsolódó tapasztalata, addig az otthonról való elköltözés csupán a korosztály negyedénél valósult meg. Saját lakást pedig ennél is kevesebben tudtak vásárolni, mindössze 17 százalékuk. Akik a függetlenedés és önálló egzisztencia kiépítését tekintve szerencsésnek mondhatók, nagyjából az első fizetett munka elvállalásától számított 2-3 éven belül tudtak elköltözni otthonról, egy részük saját lakásban is él már. Elgondolkodtató adat azonban, hogy a jelenleg az anyagi és egzisztenciális függetlenedés előtt álló fiatalok mindössze átlagosan 27 éves korukra teszik a szülői házból való elköltözés esélyét. A saját lakás megvásárlásának lehetőségét pedig átlagosan húszas éveik legvégére datálják. E szerint a posztadoleszcencia időszaka 5-7 évnyi kemény munkát jelent a fiatalok életében úgy, hogy közben a szülőikkel egy háztartásban élnek vagy legalábbis anyagilag függnék tőlük.

Ha az életeseményeken túl tekintünk az ifjúsági korosztály önállósodási folyamatának szakaszaira, azt tapasztalhatjuk, hogy mindössze tízből három fiatal (29%) él külön kasszán a szüleitől. Azok közül, akik szüleikkel együtt élnek, minden második fiatal el szeretne költözni, tehát hajlik az efféle önállóságra (2. ábra). Mindössze háromtizedüknek van stratégiája az elköltözésre, azonban többségüknek nincs módja arra, hogy ezt a lépést megtegye.

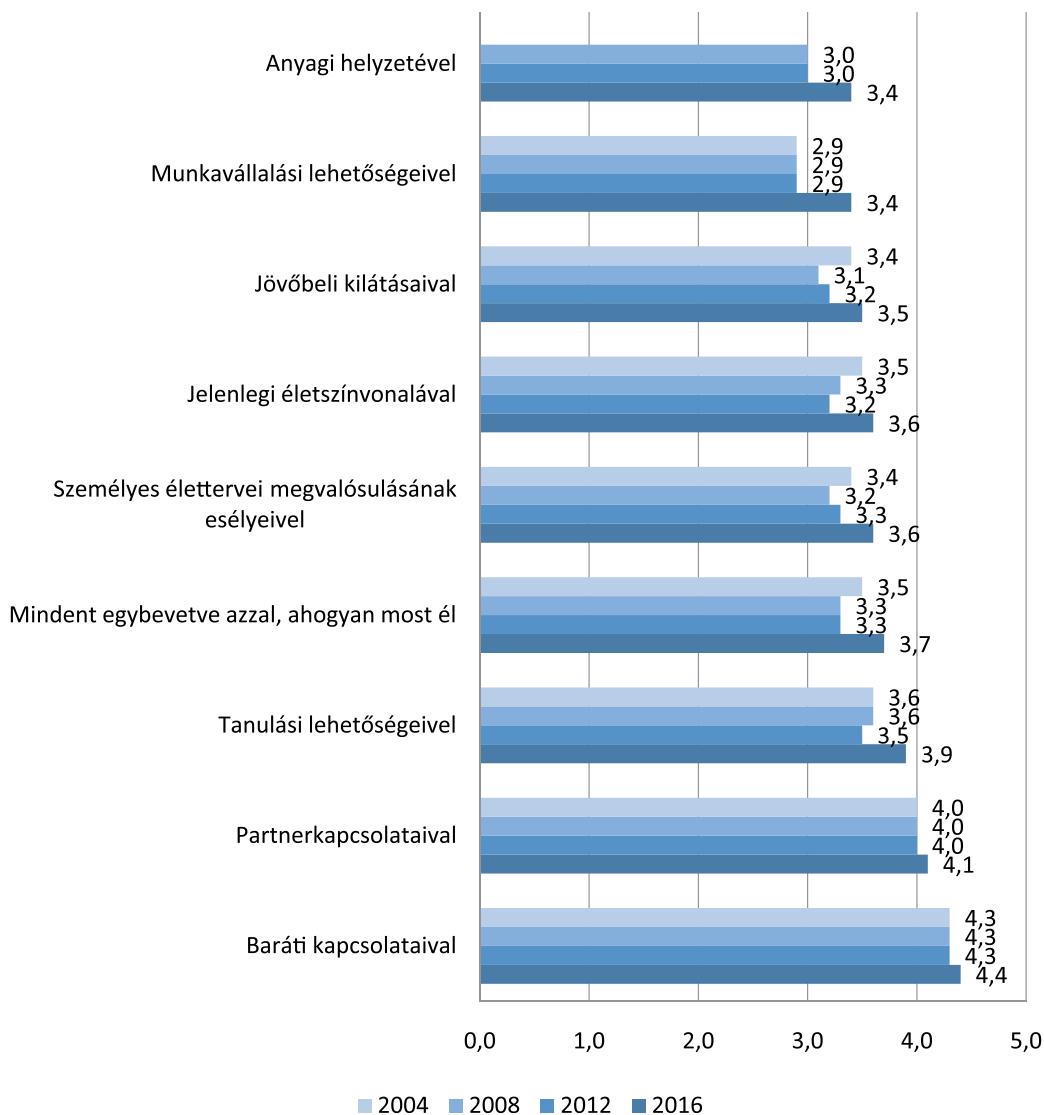

- Igen, szeretnék és már konkrét tervem is van
- Igen, szeretnék, de nem tudok
- Nem szeretnék
- Nem tudja

2. ábra: A szülői házból való elköltözés tervezése ("Ha együtt él szüleidel: akar-e onnan költözni a közeljövőben?"; N = 5863; százalékos megoszlás) (forrás: saját szerkesztés)

II. Elégedettség és státuszélelés

Az elégedettség különböző területeit látva összességében elmondható, hogy a fiatalok megelégedésének mértéke jó néhány tényező esetében erősödött a legutóbbi adatfelvétel eredményeihez viszonyítva (3. ábra). A tanulási, valamint a munkavállalási lehetőségek, a jelenlegi életszínvonal és saját anyagi helyzet terén látható jelentősebb (0,4-0,5 értékű) növekedés. Ugyanez igaz a jelenlegi élethelyzettel való összegző megelégedettség („mindent egybevetve azzal, ahogyan most él”) mértékének alakulására is. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy a legfrissebb adatfelvétel értékeit tekintve, a felsorolt elemek rangsorában a jövőbeli kilátásokkal, a munkavállalási lehetőségekkel és az anyagi helyzetükkel (utóbbi kettőt tekintve a 2012-höz mért változások ellenére is) a legkevésbé elégedettek a fiatalok. A számítani középtől kevésbé térnek el ezeknek a mutatóknak az értékei, így egyértelműen a legalacsonyabb szintű megelégedettséget adó tényezőknak számítanak. Ezzel szemben a partnerkapcsolatok és baráti jellegű kapcsolatok megítélése bizonyul a legpozitívabbnak, ezt korábbi adatfelvételekre visszamenően is jól érzékelhetjük. Ugyanakkor a jelenlegi életszínvonalal és a személyes célok elérésének valószínűségével való elégedettséget mérő változók átlagértékei is inkább a legkevésbé elégedett tényezők köréhez állnak közel.

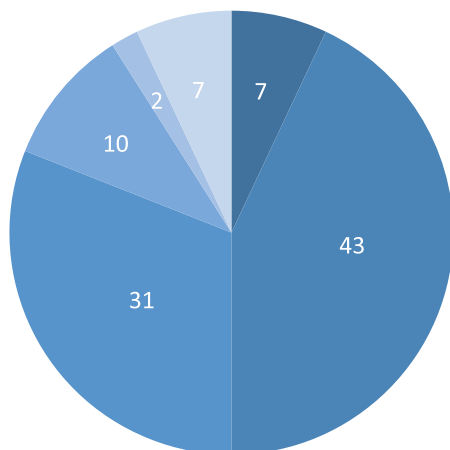

3. ábra: Elégedtség mértékének alakulása különböző területeken 2004 és 2016 között (“Mennyire elégedett a következő tényezőkkel/dolgokkal?” - “1 = egyáltalán nem elégedett”, “5 = teljes mértékben elégedett”; $N_{2004} = 7052$, $N_{2008} = 7427$, $N_{2012} = 7033-7840$, $N_{2016} = 7277-7924$; átlagértékek) (forrás: saját szerkesztés)

A legfrissebb adatfelvétel eredményei között az elégedettségen túl beszédes mutató, hogy a fiatalok 45 százaléka véli úgy, hogy az elmúlt tíz évben romlott az emberek

életszínvonala (nem változott: 36%, javult: 19%). A saját életter tekintetében pedig 29 százalékuk vélekedik hasonlóan, további 49 százalékuk pedig sem javulást, sem romlást nem tapasztalt családjának anyagi helyzetében az elmúlt tíz év viszonylatában (javult: 22%). Az ország gazdasági helyzetét tekintve harmaduk látja pesszimizistán a közelmúltat (33%), 37 százalékuk stagnálást érzett, 30 százalékuk pedig javulást diagnosztizált. Az elmúlt tíz év megítéléséhez képest a közeljövőt már jóval optimistábban látják a fiatalok, bár tény, hogy a legnagyobb tábort a stagnálást rögzítő fiatalok alkotják mindhárom esetben. Az ország gazdasági helyzetének javulását várja 37 százalékuk, romlását 22 százalékuk (nem lesz változás: 41%). Az emberek életszínvonalát tekintve azonban negatívabb képet kapunk: 26 százalék szerint romlás várható, miközben 33 százalékuk bízik a pozitív jövőképben e téren (stagnálást vizionál: 41%). A fiatalok saját családjuk anyagi helyzetének alakulását ezzel szemben pozitívabban látják. Mindössze 16 százalékuk érzi a közeljövőben romlani fog személyes életterének státusa, 37 százalékuk azonban javulást feltételez. Azonban e kérdés esetében látható a stagnálást (azaz se nem romlik, se nem javul) valószínűsítő fiatalok legnagyobb aránya, 47 százalék.

A fiatalok státusészlelését tekintve az aktuális képről nem csupán az elégedettség és a múlt-jövő dimenziójában kapunk képet, hiszen a szubjektív anyagi helyzetet is megismerhetjük. Az erre vonatkozó kérdés válaszai alapján jól látható, hogy a fiatalok családjainak életében a bevételek és kiadások hatékony elosztása fontos szerepet tölt be (4. ábra). A teljesen gondtalanul élő fiatalok csoportja mindössze 7 százalékot tesz ki, a rendszeres nélkülözések és anyagi gondok között élők aránya azonban 11 százalék. A legnagyobb csoportot azok a fiatalok alkotják, akik úgy vélik, hogy beosztásokat követve jól ki tudnak jönni a jövedelmükből, családjuk e téren könnyebben boldogul. Ugyanakkor van egy nagyjából a fiatalok egyharmadát kitevő tábor, akik számára a szigorúan beosztott anyagiak mellett is nehézkes egy-egy hónap átvészélése. A kérdésre adott válaszok teljességét árnyalja, hogy a fiatalok 7 százaléka nem tudott vagy nem akart választ adni. A válaszok összképét látva elmondható, hogy tízből 4-5 fiatal családjának (43%) rendszeres nehézség a bevételek és kiadások közötti egyensúlyozás. Ennél is szomorúbb kép, hogy közülük pedig minden negyedik (26%, amely a teljes minta 11%-a) esetben komoly gond a szerény jövedelmek beosztása, nélkülözés és a szegénység.

- Gondok nélkül élnek
- Beosztással jól kijönnek a jövedelmükből
- Éppen hogy kijönnek a jövedelmükből
- Hónapról-hónapra anyagi gondjaik vannak
- Némulözések között élnek
- Nem tudta/Nem választott

4. ábra: Szubjektív anyagi helyzet megítélése 2016-ban (“Össességében hogyan érzi, Önök anyagilag...”; N = 8000; százalékos megoszlás) (forrás: saját szerkesztés)

III. Ifjúsági problématerkép: problémátípusok súlyának alakulása

A Global Shapers Community szervezet Global Shapers Annual Survey (2017) nemzetközi kutatása két fő kérdésre kereste a választ: Miként látják a fiatalok a világot? Mit akarnak érte tenni? A beszámoló öt különböző fő téma mentén tagolta a fiatalok problémáit: 1) gazdaság és globális kilátások: 2) kormányzás és állampolgári elkötelezettség: 3) technológia és innováció: 4) értékek és társadalom: 5) üzlet és munkahely. A 31 495 megkérdezett fő összesen 186 különböző országból származik és a 18- 35 éves korosztályba sorolható. A kérdőíves lekérdezések városokban és főként online történtek, bár számos helyszínen offline kitöltésre is sor került.

A megkérdezett fiatalok szerint harmadik éve folyamatosan – 49%-os egyetértéssel – a klímaváltozás és a környezet pusztulása a legnagyobb globális probléma.

A magyarázat egyik fő oka lehet, hogy több mint 91%-uk egyetért, vagy teljes mértékben egyetért, hogy tudományosan bebizonyított; az emberek felelősek a klímaváltozásért. Második és harmadik helyen a nagyméretű konfliktusok/háborúk (39%) és az egyenlőtlenségi problémák (31%) állnak, ezt követi a szegénység, valósi konfliktusok és a kormányzati korrupció. Az eredményekre nincs befolyással a nem és a korosztály sem. Helyi szintű problémát vizsgálva a fiatalok a korrupciótól tartanak leginkább, és globálisan 47%-uk követeli a kormányzati elszámoltathatóságot és átláthatóságot. Érdekes, hogy az eurázsiai régióban a hazánkhoz közeli orosz-ukrán konfliktus tekintetében nem a háború, hanem éppen a korrupció jelenti a legnagyobb problémát. Ez arra mutathat rá, hogy a térségben a fiatalokra nagy hatással volt az orosz-ukrán ellentét, így nézeteikre is mély benyomást gyakorolt. Az egyenlőtlenség kialakulásának legfőbb okaként a jövedelmet (39%) és a diszkriminációt (36%) említették. A migrációs áramlat, mint probléma csak a tizedik helyen helyezkedik el (10%). Arra a kérdésre, hogy kinek van a legnagyobb felelőssége abban, hogy világunk globális és helyi szinten is jobba váljon, a megkérdezettek 34%-a az individuum, míg 29%-uk a kormány szerepvállalását említették. A Föld populációjának több mint fele 30 évesnél fiatalabb személy, viszont 56%-uk úgy véli, hogy a nézeteikre nincsenek figyelemmel a döntéshozók. E tekintetben az európai régió második helyen áll 62%-os elégedetlenségi fokkal, Latin-Amerika és Karib-tenger régiói mögött (66%). A hagyományos intézményeket illetően elmondható, hogy a legtöbbszörrel szemben a fiatalok bizalmatlanok. Legnagyobb bizalom az akadémiai, iskolai és nemzetközi szervezetek felé van, míg bizalmatlanságuk leginkább a nemzeti kormányzatokban, globális cégekben és vallási intézményekben nyert teret.

A fejlett országokat vizsgálva azonban némi különbséget lehet felfedezni a kutatás globális szintű eredményeivel kapcsolatban. Németországban az egyenlőtlenséget, az öregedő népességet tekintik legfőbb problémának, és „csak” harmadik helyen van a klímaváltozás. Ennek hatására minden második németországi fiatal – annak érdekében, hogy szabadabbnak érezzék magukat – leginkább az esélyegyenlőséget hiányolja hazájukban. Ugyanez a tényező kissé erőteljesebben van jelen az Amerikai Egyesült Államokban. A legégetőbb problémákat szemlélve az amerikaiak válaszai annyiban térnek el Németország adataitól, hogy a fiatalok második helyen a kormány elszámoltathatóságát és átláthatóságát hiányolják. Svájc, ahogy a helyi fiatalok egyharmada fogalmazza: „semmi sem hiányzik a társadalmunkból”. Ugyanakkor közel ennyien szintén az esélyegyenlőséget hiányolják a szabadságérzetük növelésének érdekében. Svájcban az öregedő népességet, az egyenlőtlenséget és a klímaváltozást tekintik három legfőbb problémának.

Bár a kutatás a népességszám és korosztály tekintetében nem volt reprezentatív, a nagy létszámú válaszok miatt mégis érzékelhető, hogy globális szinten a fiatalok mit tartanak a legfőbb problémáknak. Nincsenek óriási különbségek az említett fejlett országok között, amely azzal is magyarázható, hogy a fiatalok többsége fontosnak tartja, hogy országuk kormánya szerepet vállaljon más országok problémáinak megoldásában. Ugyanakkor érzékelhető a növekedő individualista problémamegoldási hajlam és annak fontossága is. Összességében az eredmények arra engednek következtetni, hogy a mai modern információ-társadalomban a fiatalok ismerik egymást és tisztában vannak az őket érintő problémákkal kapcsolatban, és ezeket globális nehézségként tekintve, azokat a kormányok, egyéb szervezetek és az egyének együttműködésével kívánják megoldani.

Az eddig lefolytatott négy nagymintás ifjúsággutatás valamennyi adatfelvételi hulláma (*Ifjúság2000, Ifjúság2004, Ifjúság2008, Magyar Ifjúság 2012*) tartalmazott a fiatalok problémáit feltárni hivatott kérdést. Ezekből az összevethetőség kedvéért korábban (Fazekas-Nagy, 2016) 12 féle elemből álló⁴ problématerképet rajzoltunk fel⁵, amelybe sűrítettük a különböző adatfelvételek eltérő kérdéseit és válaszadási lehetőségeit (2. táblázat). Ezen tipizálás segítségével vizsgáltuk a fiatalok legégetőbb problémáit, illetve egészen pontosan problématípusait és ezek súlyának időbeli alakulását a kutatási hullámok függvényében. Azt tapasztaltuk, hogy míg „az objektív jellegű egzisztenciális problémák (úgy mint a munkanélküliség, a lakásproblémák, az anyagi gondok) a fiatalok szemében változó súllyal bírtak, a szubjektív jellegű egzisztenciális instabilitás (úgy mint a céltalan, kilátástalan jövőkép) egyre markánsabb ifjúsági problémaként körvonalazódott” (Fazekas-Nagy, 2016: 353). Ugyancsak vizsgáltunk a problémaészlelést befolyásoló tényezők kapcsán: a lakóhelyi (régio és településtípus), az életkori és iskolázottsági hatásokat néztük

4 A kérdések tartalmi eltérései, a használt válaszlehetőségek különbözőségei igen megnehezítették az idősoros elemzést. 2000-ben 18, 2004-ben 20, míg 2008-ban és 2012-ben 26 problématípusból (utóbbi kettő tartalmilag is teljességében megegyezett) választhattak a kérdőívet kitöltő fiatalok.

5 A megnevezett problémák eltérő számából adódóan az egységesítést a(z első) két válaszlehetőség megtartása szolgálta. Emellett a rangsorolás hiánya és megléte is eltérést mutatott, ráadásul az esetleges súlyozási értékek megállapítása is nehézkes lett volna. Nem tudhatjuk, hogy a válaszadók fejében milyen mértékű különbség áll fenn a megnevezett két probléma között. Ennek értelmében a súlyozás alkalmazását is elvetettük, a problématerkép megalkotásánál pedig azt vettük figyelembe, hogy a 12 problémakör közül melyeket említették a megkérdezettek legalább egyszer a kérdésre adott két válaszban.

A problématerkép egységesítését nehezítette, hogy a kutatási hullámok rendre eltérő kérdéstípusokat használtak. 2000-ben két országos ifjúsági problémára kérdeztek rá a kutatók, rangsor felállítás nélkül. 2004-ben már három probléma megjelölését várta el az erre vonatkozó kérdés, mely az ezek közötti rangsorfelállítást is tartalmazta. 2008-ban szintén két országos ifjúsági probléma megnevezése került sorra, amelyeknél az első és a második helyen számon tartott problémát kellett megjelölni (valamint külön rákérdeztek a településszintű ifjúsági problémákra is). 2012-ben a 2008-as hasonló módszertan érvényesült, így szintén az első és második legégetőbbnek vélt ifjúsági problémát nevezték meg a fiatalok.

meg. A kutatás első négy hulláma esetén a legégetőbbnek vélt ifjúsági problémák elsősorban három csoportba voltak sorolhatók: az egzisztenciális nehézségek, a morális gondok és deviáns magatartásformák, illetve az alkohol-, drogfogyasztás volt jellemző⁶.

A problémaészlelés egyik jellemző módszertani nehézsége korábban az volt, hogy az adatfelvételi hullámok kérdése a fiatalok által országosan legégetőbbnek vélt ifjúsági problémák megnevezésére vonatkozott⁷. Ez olyan absztrakt értelmet is adott a kérdésnek, amelyet a megkérdezettek vagy értelmeztek vagy sem. Magyarul a kérdőív nem a megkérdezett legégetőbb problémáira kérdezett rá, hanem arra, hogy a megkérdezett szerint általában az ifjúság mint korosztály hogyan vélekedik a problémákról, azaz a szerkesztők nem számoltak a szubjektív nézőponttal. Nem tudhatjuk, hogy a fiatalok mekkora része válaszolt a kérdés értelmének megfelelően objektív mérce alapján (értsd: mi általában a magyar ifjúság problématérképe) és mekkora része a kérdés mögött vélhetően megbúvó szándék szerint (értsd: mi a megkérdezett legégetőbb problémája). Hiszen feltehető, hogy a fiatalok egy része nem feltétlen objektív mércék alapján határozza meg az országos ifjúsági problémákat, hanem saját élethelyzetéből indul ki. Ennek tükrében korábban azt írtuk „a következő (2016-ban esedékes) adatfelvétel kérdőív-szerkesztésekor javasoljuk a szubjektív dimenzió szem előtt tartását, egyúttal a kérdés átfogalmazását: az országos szintű problémaészlelés helyett az egyéni élethelyzetben tapasztalt égető problémákra kérdezzenek rá” (Fazekas-Nagy, 2016: 346-347). Ehhez képest a 2016-os kérdőív ismét két égető problémára kérdezett rá általában az ifjúságról⁸.

6 Szignifikáns kapcsolatot találtunk még a migrációt tervező fiatalok, valamint (1) az alkohol és drogprobléma megnevezése esetén (2004, 2008, 2012), (2) a műveltségbeli különbségeket problémaként történő észlelés között (2000, 2004, 2008) és a műveltségbeli különbségekből adódó nehézségek problémaként való észlelése, illetve (3) a morálisan kifogásolható cselekvési formák elterjedése között (2008).

7 A kérdések az alábbi módon szerepeltek a négy adatfelvétel esetén:

- *Ifjúság2000*: „Mit tart az ifjúság két legégetőbb problémájának?”

- *Ifjúság2004*: „A kártyalap alapján, kérem, mondja meg, mit tart az ifjúság legégetőbb problémájának? És mit tart a második legégetőbb problémának ezek közül? És melyik a harmadik?”

- *Ifjúság2008*: „A lapon olvasható dolgok közül ma Magyarországon melyik az ifjúság legégetőbb problémája? És mit tart a második legégetőbb problémának ezek közül?”

- *Magyar Ifjúság 2012*: „Az alábbiak közül ma Magyarországon melyik az ifjúság legégetőbb problémája? És mit tart a második legégetőbb problémának ezek közül?”

8 p18b. „Ön szerint ma Magyarországon melyik az ifjúság legégetőbb problémája?”

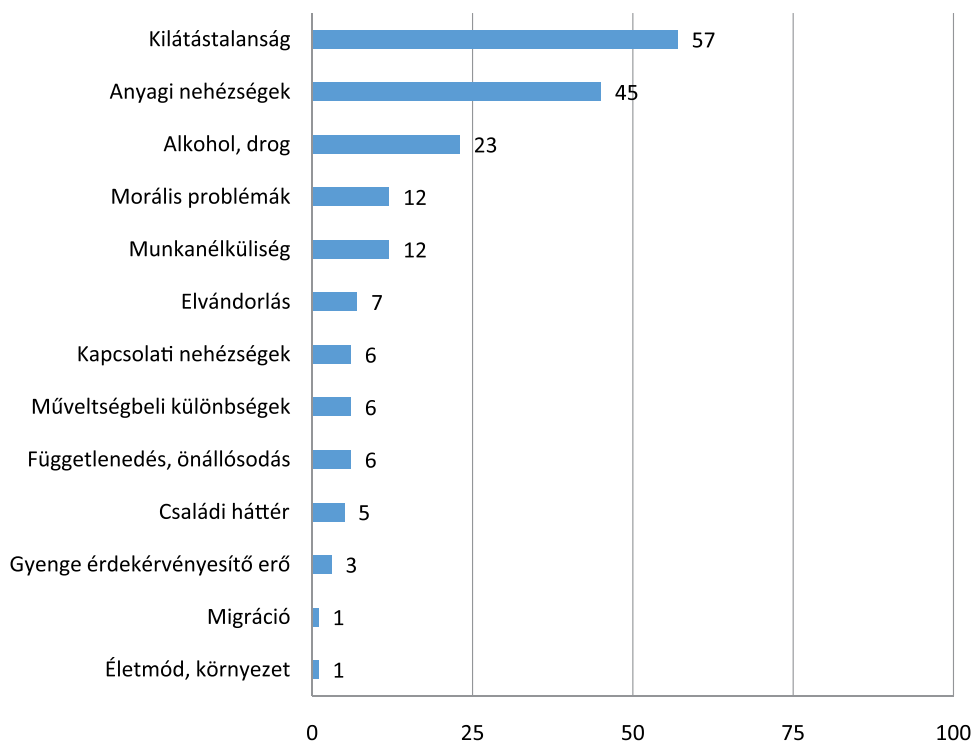
p18c. „És Ön szerint ma Magyarországon melyik az ifjúság második legégetőbb problémája?”

	Ifjúság2000	Ifjúság2004	Ifjúság2008	Magyar Ifjúság 2012	Magyar Ifjúság Kutatás 2016
Alkohol/drogok	5. kábítószer elterjedése 6. alkoholizmus	1. alkohol terjedése 5. drogok, kábítószer terjedése	1. alkohol terjedése 6. drogok, kábítószer terjedése	1. alkohol terjedése 6. drogok, kábítószer terjedése	1. alkohol elterjedése 8. drogok, kábítószer elterjedése
Anyagi nehézségek	3. pénztelenség, alacsony keresetek 4. szegénység, létbizonytalanság 14. növekvő társadalmi egyenlőtlenségek	12. létbizonytalanság 16. pénztelenség, szegénység, elszegényedés	18. létbizonytalanság 22. pénztelenség, szegénység, elszegényedés	18. létbizonytalanság 22. pénztelenség, szegénység, elszegényedés	2. anyagi nehézségek, létbizonytalanság, szegénység, elszegényedés 17. létbizonytalanság
Családi háttér	11. a család válsága, a családi értékek megrendülése 12. rossz családi körülmények	4. a család válsága, hiánya 17. rossz családi körülmények	5. család válsága, hiánya 23. rossz családi körülmények	5. család válsága, hiánya 23. rossz családi körülmények	7. család válsága, hiánya
Életmód, környezet	n.a.	n.a.	7. egészségtelen, mozgásszegény életmód 13. környezet rossz állapota 14. közlekedési nehézségek	7. egészségtelen, mozgásszegény életmód 13. környezet rossz állapota 14. közlekedési nehézségek	14. környezet rossz állapota (rossz levegő, pizsok) 15. közlekedési nehézségek
Elvándorlás	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	11. elvándorlás, külföldre vándorlás
Fiatalok általános rossz helyzete	n.a.	n.a.	9. fiatalok ált. rossz helyz.	9. fiatalok ált. rossz helyz.	n.a.
Gyenge érdekérvényesítő erő	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	9. a fiatalok véleményét nem veszik figyelembe

Kapcsolati nehézségek	18. szórakozási, ismerkedési lehetőségek hiánya	18. szórakozási és ismerkedési lehetőségek hiánya 19. kortárs közösségi kapcsolatok visszaszorulása	2. baráti társaság hiánya 15. közösség hiánya 24. szórakozási és ismerkedési lehetőségek hiánya	2. baráti társaság hiánya 15. közösség hiánya 24. szórakozási és ismerkedési lehetőségek hiánya	3. baráti társaságok, közösségek hiánya
Kilátástalanság	9. kilátástalan jövő 17. céltalanság	3. céltalanság 9. kilátástalan, bizonytalan jövő	4. céltalanság, nem tudják, mit akarnak 11. kilátástalan, bizonytalan jövő	4. céltalanság, nem tudják, mit akarnak 11. kilátástalan, bizonytalan jövő	4. bizonytalan, kiszámíthatatlan jövő 6. céltalanság, nem tudják, mit akarnak 13. kilátástalanság
Lakásproblémák	2. lakáshelyzet megoldatlansága	11. lakásproblémák	17. lakásproblémák	17. lakásproblémák	n.a.
Migráció	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	18. migráció
Morális problémák	7. bűnözés 15. erkölcsi romlás 16. értéknélküliség	2. bűnözés 6. erkölcsi romlás	3. bűnözés 8. erkölcsi romlás 12. korrupció	3. bűnözés 8. erkölcsi romlás 12. korrupció	5. bűnözés 12. korrupció
Munkanélküliség	1. munkanélküliség	14. munkanélküliség, elhelyezkedési nehézségek	20. munkanélküliség, elhelyezkedési nehézségek	20. munkanélküliség, elhelyezkedési nehézségek	19. munkanélküliség, elhelyezkedési nehézségek
Műveltségbeli különbségek	8. kulturálatlanság, igénytelenség 10. tanulási különbségek beszűkülése 13. megfelelő iskolázottság, képzettség hiánya	8. iskolai problémák, tanulási nehézségek 10. kulturálatlanság, tudatlanság, igénytelenség 13. megfelelő iskola hiánya vagy elérhetetlensége	10. iskolai problémák, tanulási nehézségek 16. kulturálatlanság, tudatlanság, igénytelenség 19. megfelelő iskola hiánya vagy elérhetetlensége	10. iskolai problémák, tanulási nehézségek 16. kulturálatlanság, tudatlanság, igénytelenség 19. megfelelő iskola hiánya vagy elérhetetlensége	10. iskolai problémák, tanulási nehézségek 16. kulturálatlanság, tudatlanság, igénytelenség 22. a vágyott iskola elérhetetlensége vagy hiánya
Függetlenség, önállósodás	n.a.	7. függés a szülőktől 15. önálló egzisztencia, család megteremtése	21. önálló egzisztencia, család megteremtése 25. szülőktől való függés	21. önálló egzisztencia, család megteremtése 25. szülőktől való függés	20. önálló egzisztencia, család megteremtésének nehézsége 21. a szülőktől való függés

2. táblázat: Problématípusokba való besorolása logikája az öt kérdőív eredeti válasszlehetőségei nyomán (2000-2016) (forrás: saját szerkesztés)

A 2016-os adatfelvétel eredményei egyértelműen az egzisztenciális nehézségekhez kapcsolódó problémátípusok esetében mutatnak kiugró értékeket (5. ábra). Ez az állítás igaz az objektív (anyagi nehézségek) és a szubjektív (kilátástalanság, bizonytalanság) tényezőkre is. Azaz a fiatalok többsége szerint a legégetőbb ifjúsági problémák körében erős hangsúlyt kapnak az egzisztenciális boldoguláshoz kapcsolódó negatív érzések. A kilátástalanságot és bizonytalanságot megélt fiatalok jövőképe egyértelműen nehézségekkel teli, miközben az önállósodás és függetlenedés komoly kihívásával is meg kell küzdeniük. Ezzel párhuzamosan pedig nem csupán a kilátástalan jövő, de a tényleges megélhetési nehézségek, szegénység is meghatározó elemei a fiatalok által felrajzolt korosztályi problémaképnek.

5. ábra: A legjelentősebbnek vélt ifjúsági problémátípusok (N = 7865; százalékos megoszlás) (forrás: saját szerkesztés)

A legjelentősebb ifjúsági problémák rangsorában az alkohol- és drogfogyasztáshoz kapcsolódó aggodalmak végeznek a második helyen, az egzisztenciális nehézségek után. Nagyjából minden negyedik fiatal véli súlyos korosztályi problémának az

effajta tudatmódosító szerek elterjedését. Az olyan morális problémák, mint a bűnözés és a korrupció a fiatalok 12 százalékánál fogalmazódnak meg meghatározó ifjúsági problémaként. A munkanélküliség szintén 12 százalék körüli értéket ért el a rangsorban. Úgy tűnik, kevésbé meghatározó korosztályi nehézségként érzékelik a fiatalok a kapcsolatépítési, a műveltségügyi különbségekhez kapcsolódó, valamint a családi háttért érintő problémákat.

Fontos kiemelni, hogy az ifjúsági migráció, elvándorlás az első hat problématípus egyikeként került fel a listára új elemként. Korábbi években nem szerepelt ilyen probléma a kérdőívben, viszont a 2016-os adatfelvétel készítői már – reflektálva a folyamatosan tapasztalt mobilitási folyamatokra – beépítették ezt. Vélhetően ehhez a folyamathoz, valamint az európai, intenzív társadalmi-gazdasági mozgásokhoz kapcsolódóan került a felsorolás elemei közé a migráció is.⁹ Ugyanakkor ezt a problématípust elenyésző arányban, mindössze a válaszadók 0,7 százaléka említette jelentős korosztályi problémaként.

A kibővült problémaelemeket vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a válaszlehetőségek lehetővé teszik a longitudinális összehasonlítást (2. táblázat). Több új elem is bekerült, azonban ezeket nem tudtuk feltétlenül beilleszteni már korábban létező kategóriákba, így ezek újabb típusokat alkotnak. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy a kérdőív szerkesztői hangsúlyt fektettek arra, hogy a legfrissebb adatfelvétel válaszlehetőségei tükrözzék a legutóbbi adatfelvétel eredményeit és egyben a társadalmi szempontból aktuális változások hatását is. Éppen ezért korábbi elemek elhagyásra kerültek (például csökkenő előfordulásuk miatt relevanciájukat veszítették – lásd: lakásproblémák, egészségtelen, mozgásszegény életmód), míg újak beemelésre (társadalmi változások miatt releváns tényezők – pl. fiatalok elvándorlása). Ebből következően néhány kategória eltűnt, mások összetettsége pedig csökkent (a különböző problémaelemeket lefedő típusok nagysága tartalmuk szempontjából csökkent).

9 Azonban e terminusnál nem egyértelmű, hogy a fiatalokat érintő migráció kerül megjelölésre vagy éppen az Európát érintő migrációs folyamatok. Ebből a definíciós többértelműségből kifolyólag nem is volt lehetőségünk az „elvándorlás” témájával közösen kezelni a „migrációt” mint problémaelemet.

Pusztán a problémátípusok rangsorát tekintve is egyértelmű, hogy a 2012-es adatfelvétel eredményeihez hasonlóan, a 2016-os kutatás alkalmával is a kilátástalanság és az anyagi nehézségek álltak élen (3. táblázat). Eszerint az egzisztenciális problémák szerepe továbbra is erősen meghatározó az ifjúsági problématerkép felrajzolásakor. A munkanélküliség rangsorbeli pozíciója csökkent, míg az alkohol- és drogfogyasztás miatti aggodalom szerepének erősödését jelzi, hogy előrébb került a sorban. Az új problémátípusok közül a fiatalok elvándorlásának ifjúsági problémaként való észlelése egyből a hatodik helyen nyitott. A morális problémák sorrendben elfoglalt helye nem változott, míg a kapcsolati nehézségek e tekintetben előrébb sorolódtak.

	Ifjúság2000	Ifjúság2004	Ifjúság2008	Magyar Ifjúság 2012	Magyar Ifjúság Kutatás 2016
1.	Anyagi nehézségek	Alkohol/drogok	Anyagi nehézségek	Kilátástalanság	<i>Kilátástalanság</i>
2.	Munkanélküliség	Kilátástalanság	Munkanélküliség	Anyagi nehézségek	<i>Anyagi nehézségek</i>
3.	Lakásproblémák	Morális problémák	Kilátástalanság	Munkanélküliség	<i>Alkohol/drogok</i>
4.	Alkohol/drogok	Anyagi nehézségek	Morális problémák	Morális problémák	<i>Morális problémák</i>
5.	Műveltségbeli különbségek	Munkanélküliség	Alkohol/drogok	Alkohol/drogok	<i>Munkanélküliség</i>
6.	Kilátástalanság	Lakásproblémák	Lakásproblémák	A fiatalok általános rossz helyzete	<i>Elvándorlás</i>
7.	Morális problémák	Családi háttér	Műveltségbeli problémák	Műveltségbeli különbségek	Kapcsolati nehézségek
8.	Családi háttér	Műveltségbeli különbségek	Családi háttér	Családi háttér	Műveltségbeli különbségek
9.	Kapcsolati nehézségek	Függetlenedés, önállósodás	Függetlenedés, önállósodás	Lakásproblémák	Függetlenedés, önállósodás
10.	-	Kapcsolati nehézségek	A fiatalok általános rossz helyzete	Függetlenedés, önállósodás	Családi háttér
11.	-	-	Életmód, környezet	Kapcsolati nehézségek	Gyenge érdekérvényesítő erő
12.	-	-	Kapcsolati nehézségek	Életmód, környezet	Migráció
13.	-	-	-	-	Életmód, környezet

3. táblázat: Az ifjúsági problémátípusok rangsora 2000-2016 között (forrás: saját szerkesztés)

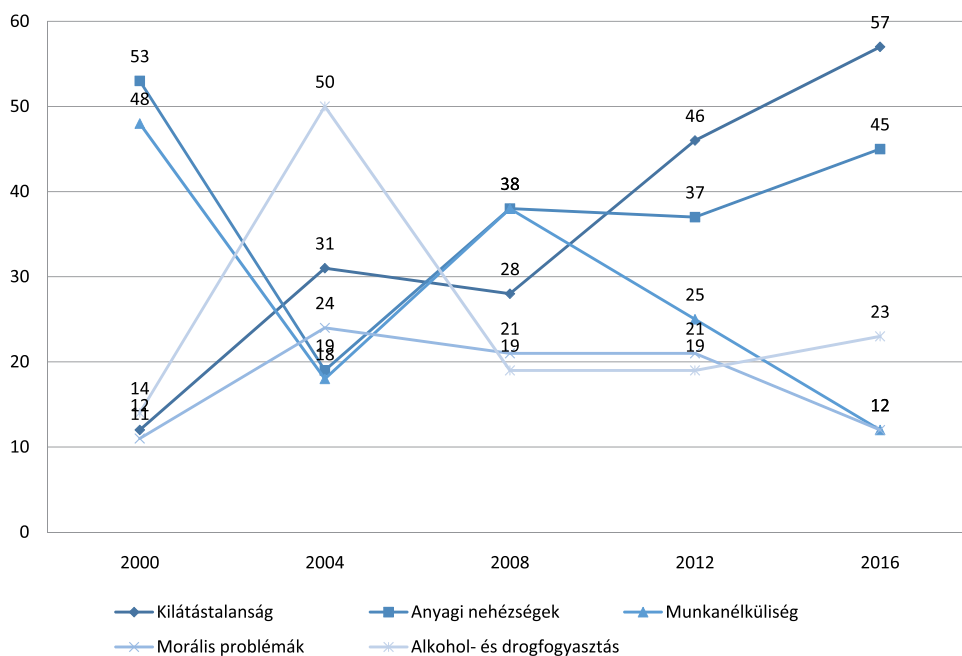
A kilátástalanságot legjelentősebb ifúsági problémaként észlelő fiatalok csoportja tovább nőtt 2016-ra, összesen 11 százalékponttal emelkedett a 2012-es, míg 29 százalékponttal a 2008-as adatfelvétel eredményeihez viszonyítva (4. táblázat és 5. ábra). Ez alapvetően a szubjektív dimenzió, azaz a benyomásokra és a társakhoz viszonyított státusészlelés terén jelent negatívabb képet. Ugyanakkor az objektív mutatók közül az anyagi nehézségek is egyértelműen jelentősebb szerephez jutnak. E téren a 2012-es stagnáláshoz képest újabb emelkedést tapasztalhatunk. Az anyagi nehézségeket és a szegénység kockázatát a legjelentősebb ifúsági problémaként észlelő fiatalok aránya 2016-ban 8 százalékponttal emelkedett a 2012-eshez képest. Egyúttal pedig hosszú távon vizsgálva látható, hogy 8 százalékponttal marad el a 2000-es adatfelvétel során mért adatoktól.

Ezzel párhuzamosan az adatokból az is kitűnik, hogy a munkanélküliség alapvetően veszített jelentőségéből a problématérképen betöltött helyét tekintve. Mindössze a 2012-ben mért arány felét teszik ki azok a fiatalok a 2016-os kutatás adatai nyomán, akik a munkanélküliséget definiálják saját korosztályuk legmeghatározóbb problémájának. Bár az eredményeket látva érezhetünk némi ellentmondást, a statisztikai szempontból paradoxnak tűnő helyzet a társadalmi-gazdasági folyamatok tükrében egyáltalán nem alap nélküli vagy valótlan. Az egzisztenciális problémáktól való félelem növekedése, valamint az ezzel párhuzamos munkanélküliség kevésbé hangsúlyos problémaként való megjelenésének több magyarázata is lehet. Gondoljunk például a munkaerőpiaci folyamatok hatására: ugyan a bevezetett közmunka-programnak, valamint a fiatalok pályakezdését jelentő támogatóprogramoknak köszönhetően alapvetően csökkenhetett a fiatalok körében a korosztályi munkanélküliségtől való félelem (azaz a problémadiagnosztizálás tekintetében kevésbé maradt meghatározó), de – ahogyan ezt az adatok is alátámasztják – ez nem jelent egyúttal egzisztenciális biztonságot is (ideiglenes foglalkoztatás, kiszámíthatatlan jövő, egzisztenciális instabilitás, piaci kiszolgáltatottság, nehézkes piaci alapú önfenntartás, magas költségek a vállalkozásoknak stb.). Ezzel a tapasztalattal egybevág, hogy a fiatalok körében egyre későbbre tolódik az önálló egzisztencia kiépítése, ennek tervezése is egyre távolabbra tevődik, a fiatalok bizonytalansága tehát e téren is érezhető.

	2000	2004	2008	2012	2016
Kilátástalanság	12	31	28	46	57
Anyagi nehézségek	53	19	38	37	45
Alkohol- és drogfogyasztás	14	50	19	19	23
Morális problémák	11	24	21	21	12
Munkanélküliség	48	18	38	25	12
Elvándorlás	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	7
Kapcsolati nehézségek	1	1	4	3	6
Lakásproblémák	33	14	10	6	n.a.
Műveltségbeli különbségek	14	11	9	8	6
Függetlenedés, önállósodás	n.a.	6	7	3	6
Családi háttér	8	13	8	8	5
Gyenge érdekérvényesítő erő	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	3
Migráció	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	1 (0,7)
Életmód, környezet	n.a.	n.a.	5	3	1 (0,6)
A fiatalok általános rossz helyzete	n.a.	n.a.	6	11	n.a.

4. táblázat: Ifjúsági problémátípusok súlyának alakulása 2000 és 2016 között ($N_{2000} = 7756$, $N_{2004} = 7958$, $N_{2008} = 7723$, $N_{2012} = 7986$, $N_{2016} = 7865$; százalékos megoszlás) (forrás: saját szerkesztés)

A morális problémák sorrend tekintetében előrébb kerültek, ám százalékos előfordulás tekintetében hátrébb. A korrupciót és a bűnözést legégetőbb ifjúsági problémaként észlelő fiatalok aránya 2016-ra a 2000-ben mért adatok szintjére esett vissza. Az alkohol- és drogfogyasztáshoz kapcsolódó félelmek erősödtek valamelyest, ám még így is bőven elmaradnak a 2004-ben mért kiugró értékektől. Összességében elmondhatjuk, hogy az adatok arról árulkodnak, a fiatalok probléma-észlelése elsősorban az egzisztenciális, jövőtervezéshez kapcsolódó bizonytalanság köré szerveződik (5. ábra). A válaszok erősen koncentráltak: a kilátástalanság és anyagi gondok egyértelműen elől szerepelnek, kiemelkedő arányokkal, míg a többi problémátípus jóval kisebb szeletet tesz ki a problématerképen.

5. ábra: A vezető ifjúsági problémátípusok (az első öt típus; mind 10 százalékos feletti gyakorisággal) súlyának alakulása 2000 és 2016 között ($N_{2000} = 7756$, $N_{2004} = 7958$, $N_{2008} = 7723$, $N_{2012} = 7986$, $N_{2016} = 7865$; százalékos megoszlás) (forrás: saját szerkesztés)

IV. A problémaészlelést befolyásoló tényezők hatása

A problémátípusok összevetésében további dimenziót nyit a szocio-demográfiai változók beemelése. A tizenhárom problémakört megvizsgáltuk regionális, településtípus szerinti, korcsoportos, iskolai végzettség szerinti összehasonlításban is. Alábbiakban az összetett vizsgálatok eredményét közöljük, annyi kitétellet, hogy az elemzésünk nem terjed ki azon változók körére, melyek esetében erre nem nyílt lehetőség az alacsony elemszám és cellaszázalékok miatt. Ezek a következők: életmód/környezet, migráció, gyenge érdekérvényesítő erő.

A lakóhelyi sajátosságokból adódó különbségeket a hét régió, valamint négy településtípus (Budapest, megyeszékhely/megyei jogú város, más város, falu/község) mentén vizsgáltuk. A korcsoportok esetében hármass felosztást követtünk: 15-19,

20-24 és 25-29 évesek. A legmagasabb befejezett iskolai végzettséget – a könnyebb áttekinthetőség kedvéért – szintén három kategóriába osztottuk: alap-, közép- és felsőfokú.

Regionális és településtípus szerinti különbségek

A regionális összehasonlításból jól kitűnik, hogy ez a mutató erősen differenciálja a fiatalok válaszait, e tekintetben a problémaészlelés terén minden problémátípus esetében mérhetünk szignifikáns összefüggéseket (5. táblázat). Az egzisztenciális problémák közül a kilátástalanság elsősorban a dél-alföldi, valamint a Nyugat- és dél-dunántúli régiókban fogalmazódott meg elsődleges ifjúsági problémaként. Míg a közép-dunántúli fiatalok e téren kifejezetten pozitívabb képet alkottak, az országos átlagnál 9 százalékponttal kevesebben említették ezt a problémátípust a legmeghatározóbb ifjúsági nehézségek között. Az anyagi gondok, szegénység problémaköre különösen az Észak-Magyarországon élő fiatalok körében hangsúlyos a korosztályi problémaészlelést tekintve, míg Közép-Magyarország és Közép-Dunántúl területén alulreprezentáltak az ekként vélekedő fiatalok az országos átlaghoz képest. A korosztályi problémaészlelést tekintve a munkanélküliség az Észak-Magyarországon élő fiatalok körében a legmeghatározóbb, míg a nyugat-dunántúliak körében a legkevésbé. A függetlenedés, önállósodás, mint legégetőbbnek vélt ifjúsági nehézség a közép-dunántúli régióban élő fiatalok körében bizonyul a leggyakrabban említettnek, míg az észak-magyarországiak és dél-dunántúliak körében a legkevésbé gyakorinak. Az elvándorlást legjelentősebb ifjúsági problémaként észlelő fiatalok aránya három régióban is a legmagasabbnak mérhető: Észak-Alföld, Közép- és Nyugat-Dunántúl. Ezzel szemben a Közép-Magyarországon élők körében a leginkább alulreprezentáltak az ezt említő fiatalok.

Az alkohol- és drogfogyasztást a legjelentősebb ifjúsági problémának tartó fiatalok a közép-dunántúli régióban vannak a legnagyobb arányban, míg az észak-magyarországi, dél-alföldi, dél-dunántúli régiókban a legkisebb arányban. A morális problémák regionális képe előbbihez részben hasonlóan alakul: a közép-dunántúli fiatalok körében mérhető legmagasabb arányban, míg a dél-alföldi fiatalok körében a legalacsonyabb arányban e problémakör legsúlyosabbnak tekinthető volta. A kapcsolati nehézségek korosztályi ifjúsági problémaként való észlelése az észak-magyarországi fiatalok körében bizonyul a legkisebb arányúnak, míg az észak-alföldiek körében a legnagyobb. A műveltségbeli problémák legjelentősebb ifjúsági nehézségként való említése ezzel szemben a dél-alföldi és közép-magyarországi fiatalok körében a legmagasabb arányú, ugyanakkor az Észak-Alföldön és

Dél-Dunántúlon élő fiatalok körében a legalacsonyabb. A családi hátszágban adódó nehézségeket tekintve legkevésbé az észak-magyarországiak vélekednek borúlátóan, míg a közép-magyarországi fiatalok között a leginkább felülreprezentáltak azok, akik a családi problémákat vélik a legjelentősebb ifjúsági nehézségnek.

	Magyarország	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl
Kilátástalanság**	57	56	57	61	57	48	59	59
Anyagi nehézségek**	45	57	51	46	36	36	46	51
Alkohol/drog**	23	20	21	20	24	37	22	20
Morális problémák**	12	10	9	7	15	18	13	14
Munkanélküliség**	12	18	16	12	8	9	7	14
Elvándorlás**	7	7	8	6	5	8	8	7
Kapcsolati nehézségek**	6	2	10	5	8	4	8	4
Műveltségbeli különbségek**	6	6	4	8	8	5	5	4
Függetlenedés, önállósodás**	6	3	4	6	8	9	7	3
Családi háttér**	5	3	4	5	8	6	5	4

5. táblázat: Regionális különbségek az egyes problémátípusok észlelésében 2016-ban (N = 7865; százalékos megoszlás; szignifikancia-szintek: * $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,001$) (forrás: saját szerkesztés)

A lakóhelyi összevetés a regionális dimenzióhoz hasonlóan szintén minden problémátípus esetében szignifikáns kapcsolatot mutat. Úgy tűnik tehát, hogy a fiatalok problémaészlelését erősen befolyásolja, hogy az ország mely területén és mennyire urbanizált településen élnek. Az egzisztenciális ifjúsági problémák közül a kilátástalanságot a vidéki nagyvárosokban élő fiatalok említik legnagyobb, míg a falvakban élők a legkisebb arányban (6. táblázat). Az anyagi nehézségek és a munkanélküliség tekintetében azonban a falvakban élők bizonyulnak a leginkább aggodalmasnak, míg a fővárosiak a legkevésbé, amennyiben a fiatal korosztály legégetőbb problémáiként tekintünk rájuk. Az elvándorlás, mint legmeghatározóbb ifjúsági problémátípus említése a budapestiek körében a legkevésbé, míg a

vidéki nagyvárosokban élő fiatalok körében a leginkább jelentős. A függetlenedést legégetőbb korosztályi problémaként észlelő fiatalok azonban a Budapesten élők körében a leginkább felülreprezentáltak, a kisebb városokban és községekben a leginkább alulreprezentáltak.

Az alkohol- és drogfogyasztás a vidéki nagyvárosokban élő fiatalok körében a legkisebb arányban említett legmeghatározóbb ifjúsági problémátípus, ezzel szemben a kisvárosokban és falvakban élők körében a legmagasabb arányokkal találkozunk. A morális problémák esetében is részben hasonló eloszlás tapasztalható: a legmagasabb arány a kisebb városokban élő fiatalok körében jegyezhető, míg a legalacsonyabb a vidéki nagyvárosokban élők között. A kapcsolati nehézségeket legjelentősebb ifjúsági problémaként észlelő fiatalok aránya a fővárosiak körében a legnagyobb, míg a vidéki nagyvárosokban és a falvakban élők között a legkisebb. A műveltségbeli problémákat tekintve a fővárosiak bizonyulnak a leginkább borúlátónak, míg a vidéki kistelepülések lakói a legkevésbé. A családi háttérrel érintő nehézségeket pedig elsősorban a budapesti fiatalok látják meghatározónak.

	Magyarország	Budapest	Megyeszékhely, megyei jogú város	Más város	Falu, község
Kilátástalanság**	57	56	62	57	53
Anyagi nehézségek**	45	34	47	45	49
Alkohol/drog**	23	22	20	25	25
Morális problémák**	12	13	9	14	12
Munkanélküliség**	12	7	12	11	15
Elvándorlás**	7	3	8	7	7
Kapcsolati nehézségek**	6	10	5	8	5
Műveltségbeli különbségek**	6	9	6	5	5
Függetlenedés, önállósodás**	6	10	7	5	5
Családi háttér*	5	8	5	5	5

6. táblázat: Településtípus szerinti különbségek az egyes problémátípusok észlelésében 2016-ban (N = 7865; százalékos megoszlás; szignifikancia-szintek: * $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,001$) (forrás: saját szerkesztés)

Korosztályi különbségek

A fiatalok problémátípusokhoz kapcsolódó vélekedésének korcsoportos összehasonlítását tekintve nem találunk minden problémakör esetében szignifikáns kapcsolatot (7. táblázat). A családi háttért érintő, a kapcsolati nehézségekhez, valamint a munkanélküliséghez kötődő problémák esetében nem mérhető ilyen jellegű összefüggés. A kilátástalanságot tekintve a legidősebb korcsoport bizonyul a leginkább aggodalmasnak a fiatalok legégetőbb ifjúsági problémáinak meghatározásakor, míg a legfiatalabbak aggódnak a legkevésbé emiatt. Az anyagi nehézségeket tekintve a tizenévesek és a huszonévesek között mérhető különbség: a 15-19 évesek körében a legkevésbé jelentős ennek említése, míg a huszonéves korcsoportokba sorolható fiatalok ilyen jellegű vélekedése felülreprezentáltságot mutat. Ugyanezt a korcsoportbéli különbséget láthatjuk az elvándorlás esetében is. Az önállósodáshoz kapcsolódó nehézségek legjelentősebb ifjúsági problémának vélt státusa a 15-19 évesek körében a legalacsonyabb mértékű, míg a 25-29 évesek körében a legmagasabb.

A műveltségbéli problémákat tekintve a legfiatalabb korcsoport tagjai a leginkább pesszimisták, míg a huszonévesek a legkevésbé. Az alkohol- és drogfogyasztás korosztályi veszélyeit a legjelentősebbnek a 15-19 éves fiatalok látják, míg a legkevésbé jelentősnek a 25 év felettiak. A morális problémák esetében a tizenéves fiatalok a legpesszimistábbak, míg a 20-24 évesek a legkevésbé.

	Magyarország	15-19 évesek	20-24 évesek	25-29 évesek
Kilátástalanság*	57	54	57	58
Anyagi nehézségek**	45	41	47	47
Alkohol/drog**	23	27	23	21
Morális problémák*	12	14	11	12
Elvándorlás*	7	5	7	7
Műveltségbéli különbségek**	6	9	5	5
Függetlenedés, önállósodás*	6	5	6	7

7. táblázat: Korcsoportok szerinti különbségek az egyes problémátípusok észlelésében 2016-ban (N = 7865; százalékos megoszlás; szignifikancia-szintek: * $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,001$) (forrás: saját szerkesztés)

Iskolai végzettség szerinti különbségek

A legmagasabb befejezett iskolai végzettség hatása a legtöbb problémátípus esetében meghatározó (8. táblázat). A kapcsolati nehézségeket és a műveltségügyi problémákat leszámítva minden problémakör esetében mérhető szignifikáns összefüggés. A kilátástalanság esetében azt tapasztalhatjuk, hogy minél magasabb végzettséggel rendelkezik egy fiatal, annál nagyobb eséllyel tartja korosztálya meghatározó problémájának. Ezzel szemben a szegénység és anyagi nehézségek esetén éppen fordított mechanizmus működik: minél alacsonyabb iskolai végzettségű fiatalról beszélünk, annál gyakoribb, hogy az ifjúság legégetőbb problémái között tartja számon az anyagi boldogulást. Az ifjúságot érintő elvándorlás miatt inkább a közép- vagy felsőfokú végzettséget szerzett fiatalok aggódnak, míg az önállósodáshoz kapcsolódó nehézségeket legjelentősebb korosztályi problémának érző fiatalokat a felsőfokú végzettségűek között találjuk legnagyobb arányban. A munkanélküliség esetében az alapfokú végzettségűek bizonyulnak a leginkább borúlátónak, míg a középfokú végzettséget szerzett fiatalok a legkevésbé.

Mind a morális problémák, mind a drog- és alkoholfogyasztás esetében azt tapasztalhatjuk, hogy az iskolai végzettség növekedésével csökken az ezekhez kapcsolódó korosztályi problémaérzékelés gyakorisága. A családhoz kötődő nehézségeket legkevésbé az alapfokú, míg leginkább a felsőfokú végzettséget szerzett fiatalok érzik meghatározó ifjúsági problémátípusnak.

	Magyarország	Alapfokú	Középfokú	Felsőfokú
Kilátástalanság**	57	52	61	62
Anyagi nehézségek**	45	48	43	41
Alkohol/drog**	23	27	20	19
Morális problémák*	12	13	12	11
Munkanélküliség**	12	13	10	11
Elvándorlás**	7	6	8	8
Függetlenedés, önállósodás**	6	4	7	9
Családi háttér**	5	4	6	7

8. táblázat: Legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerinti különbségek az egyes problémátípusok észlelésében 2016-ban (N = 7865; százalékos megoszlás; szignifikancia-szintek: * $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,001$) (forrás: saját szerkesztés)

Összességében elmondható, hogy az ifjúsági problématerkép legmarkánsabb elemét, azaz a kilátástalanságot tekintve egyértelműen meghatározható az az ifjúsági réteg, akik a legnegatívabb képet festik e téren saját kortársaik helyzetéről. Legmagasabb arányban a Dél-Alföldön élők, vidéki nagyvárosokban lakók, 25-29 év közöttiek, felsőfokú végzettséget szerettek körében találjuk azokat a fiatalokat, akik a kilátástalanságot vélik saját korosztályuk legégetőbb ifjúsági problémájának. Ezzel szemben azokat a fiatalokat, akik e téren a legkevésbé aggódnak saját korosztályuk boldogulását tekintve az alábbi csoportokban kereshetjük: Közép-Dunántúlon élők, falvakban, községekben lakók, 15-19 év közöttiek, legfeljebb alacsonyabb fokú végzettséget szerettek.

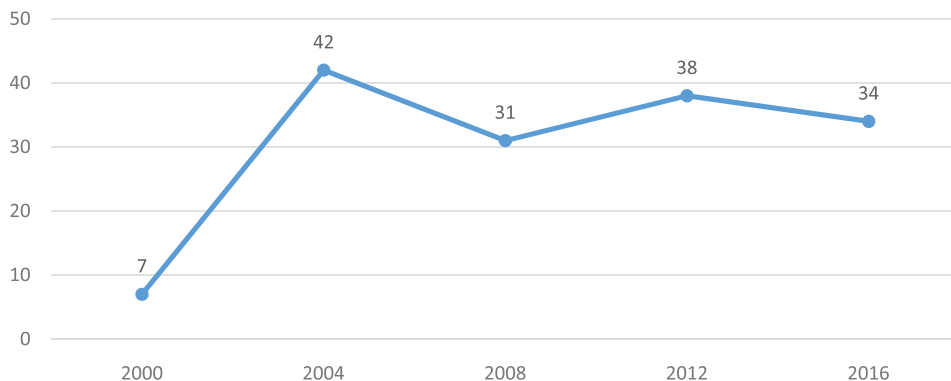
Az anyagi nehézségek körét vizsgálva eltérő kép rajzolódik ki szocio-demográfiai tényezők bevonásakor. Az anyagi nehézségeket, szegénységet legégetőbb ifjúsági problémának vélt fiatalok az alábbi csoportokban a leginkább felülreprezentáltak: észak-magyarországiak, falvakban, községekben élők, 20-29 évesek, alacsonyabb fokú végzettséggel rendelkezők. Míg az ugyanezen attitűddel rendelkező fiatalok arányai a közép-magyarországiak és a közép-dunántúliak, a budapesti lakóhelyűek, 15-19 évesek, felsőfokú végzettséget szerettek csoportjaiban a leginkább alulreprezentáltak.

V. Mobilitás és migráció

Az adatfelvétel eredményei nyomán azt összegezhethetnénk, hogy jelenleg a 15-29 éves korosztály 2 százaléka dolgozik külföldön (közülük nagyjából minden negyedik (23%) naponta ingázik otthona és munkahelye között), illetve szintén nagyjából 2 százalék azok aránya, akik már tanultak valamilyen más országban, míg a munkavállalás tekintetében ez az arány 5 százalék a korosztály viszonylatában. Fontos azonban leszögeznünk, hogy ezek a mutatók torzítanak, hiszen a 2016-os kutatás (a korábbiakhoz hasonlóan) csak a Magyarországon elért fiatalokat vonta be a mintába. Ebből kifolyólag éppen azok a fiatalok estek ki a mintából, akik e téren az alpopuláció (azaz a külföldi tanulásban vagy munkavállalásban érintett fiatalok) körét alkotják.

Azok közül a fiatalok közül, akik már dolgoztak külföldön, megközelítőleg minden ötödik-hatodik (56%) kapott végzettségének megfelelő munkát. Négytizedük (39%) azonban csak végzettségénél alacsonyabb szinten tudott elhelyezkedni külföldi munkavállalása során, mindössze 5 százalékuknak jutott saját végzettségénél magasabb szintet igénylő állás.

A legfrissebb adatfelvétel eredményei nyomán elmondható, hogy a fiatalok 34 százaléka tervezi, hogy tanulás vagy munka okán rövidebb-hosszabb időt töltsön el külföldön (6. ábra). Longitudinális összehasonlításban látható, hogy az elmúlt öt kutatási ciklust tekintve 2004-ben volt a legmagasabb a tanulási vagy munkavállalási célú, külföldi tartózkodást tervező fiatalok aránya, majd 2008-ban ez az arány negyedével csökkent, 2012-re újabb emelkedés következett be, míg 2016-ra ismét némi visszaesést tapasztalhatunk.

6. ábra: Migrációs potenciál alakulása 2000 és 2016 között (A külföldi tanulást és/vagy rövidebb-hosszabb ideig tartó külföldi munkavállalást tervező fiatalok aránya azok körében, akik választ adtak a kérdésre /a NT/NV kategóriák nélkül/; $N_{2000} = 5290$, $N_{2004} = 7362$, $N_{2008} = 7585$, $N_{2012} = 6891$, $N_{2016} = 7788$; százalékos megoszlás) (forrás: saját szerkesztés)

A 2016-os adatfelvétel nyomán elmondható, hogy alapvetően a munkavállalás miatti elvándorlás adja a motivációt a fiatalok többségének, a tanulás miatti külföldi tartózkodás kevésbé meghatározó, mindössze 9 százalékkat érinti. A munkavállalás terén is főként a pár éves külföldön töltött intervallum a leggyakoribb a mobilitási tervek között. A fiatalok 29 százaléka éveket is eltöltene az országhatáron kívül munkavállalási céllal, 16 százalékkuk ennél is hosszabb időben gondolkodik, el tudja képzelni, hogy külföldön éljen, telepedjen le. A pár hetes vagy hónapos külföldi tartózkodás majdnem minden ötödik fiatal számára valószínűsíthető (19%). Azonban fontos hozzátennünk, hogy míg a tanulási célú külföldi tartózkodás esetében 4, addig a munkavállalási célú – rövidebb-hosszabb időre tervezett – elvándorlást tekintve 7 százalék azoknak a fiataloknak az aránya, akik nem adtak konkrét választ és a „nem tudom” kategóriát jelölték. E téren tehát számolnunk kell egy bizonytalan táborral is, akik számára az elhatározás nem született meg teljességében, ám nem is zárkoznak el az ország elhagyásától.

A 2016-os kutatás a korábbiaktól eltérően arra is rákérdezett, hogy a migrációs potenciállal rendelkező fiatalok szándéka mennyire kiforrott. Erre a kérdésre nem tudott (bizonytalan) vagy nem akart választ adni a fiatalok 9 százaléka. Azonban azt láthatjuk, hogy a külföldi tartózkodást tervező fiatalok többsége leginkább fontolgatja ennek meglépését: 64 százalékuk nem hozott még e téren (végleges) döntést. További 20 százalékuk szintén nem határozott, de komolyan foglalkoztatja a kérdés. Az egyértelműen erős migrációs szándékkal, azaz e téren már kész döntéssel rendelkező fiatalok aránya 7 százalék.

A migrációs tervekkel rendelkező fiatalok fele (50%) képzettségének megfelelő munkát választana, ám négytizedük (41%) attól alacsonyabb szintű munkát is elvállalna. Szintén tízből négy fiatal (42%) az eredeti szakmájában helyezkedne el, azonban minden második fiatal (50%) más szakma, munka iránt is nyitott lenne.

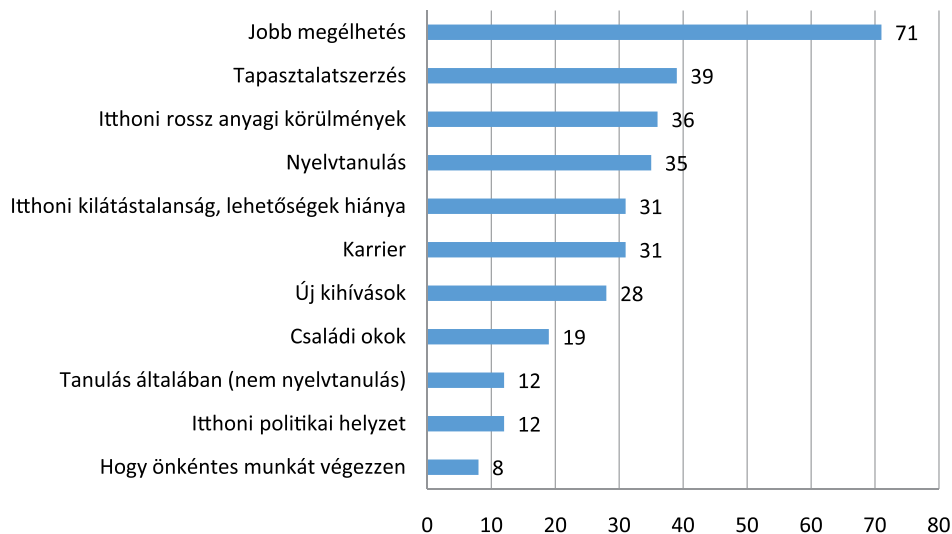
A migrációs szándék több szocio-demográfiai tényezővel is szignifikáns összefüggést mutat (életkor, iskolai végzettség, régió, településtípus – 9. táblázat). E téren a legaktívabbnak a 20-24 éves korosztály mutatkozik, közülük tízből négy fiatalnak vannak ilyen tervei. Iskolai végzettséget nézve a középfokú végzettséget szerzett fiatalok a legmobilabbak migrációs terveiket tekintve, míg az alacsony és felsőfokú végzettségű fiatalok körében alulreprezentáltak a külföldre vágó fiatalok. Regionális összevetésben három terület emelkedik ki: Nyugat-Dunántúl, Dél-Alföld és Közép-Dunántúl. Úgy tűnik e három régióban a migrációs szándékkal rendelkező fiatalok felülreprezentáltak, míg ezzel szemben a közép-magyarországi rész bizonyul a legkevésbé mobilnak, de az észak-magyarországi fiatalok körében is alulreprezentáltak a külföldre készülő. A településtípusokat vizsgálva főként a nagyvárosokban (de nem Budapesten) élő fiatalok vágynak külföldre. Érdekeség, hogy a budapesti fiatalok e téren jócskán alulmarad az országos átlagnak: mindössze 19 százalékuk tervezi a külföldi tartózkodást.

Magyarország		34
Korcsoport**	15-19 évesek	35
	20-24 évesek	39
	25-29 évesek	28
Legmagasabb befejezett iskolai végzettség**	Alapfokú	32
	Középfokú	37
	Felsőfokú	32
Régió**	Észak-Magyarország	29
	Észak-Alföld	32
	Dél-Alföld	41
	Közép-Magyarország	27
	Közép-Dunántúl	40
	Nyugat-Dunántúl	45
	Dél-Dunántúl	35
Településtípus**	Budapest	19
	Megyeszékhely, megyei jogú város	40
	Más város	36
	Falu, község	35

9. táblázat: Migrációs potenciál az egyes szocio-demográfiai mutatók tükrében 2016-ban (N = 7788; százalékos megoszlás; szignifikancia-szint: ** $p \leq 0,001$) (forrás: saját szerkesztés)

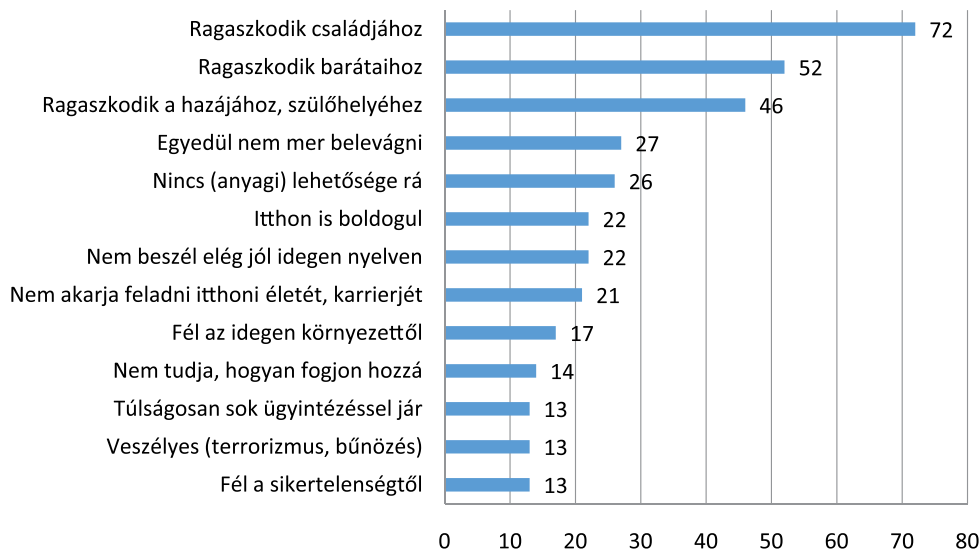
Az ország elhagyásának okai között számos tényező szerepelhet. Még ha nem is tervezi egy fiatal a külföldi munkavállalást vagy tanulást, lehetnek olyan körülmények, kilátások, melyek befolyásolják ezzel kapcsolatos vélekedését, terveit. A fiatalok véleményei alapján azt láthatjuk, hogy a legfontosabb motivációs tényezőnek a jobb megélhetés utáni vágy bizonyul: tízből hét fiatal ennek reménye okán elhagyná Magyarországot (7. ábra). Úgy tűnik tehát, hogy a jobb egzisztenciális boldogulás azoknál a fiataloknál is meghatározó szempont, akik egyelőre nem terveznek sem külföldi munkavállalást, sem tanulmányok megkezdését. Emellett a tapasztalatszerzés, az itthoni rossz anyagi körülmények, valamint a nyelvtanulás számítanak a legerősebb szívóerőnek. A karrierépítés a fiatalok háromtizedénél mozgósítja a mobilitás tervezésével kapcsolatos gondolatokat. A felsorolt motivációs tényezők közül az önkéntes munka végzése bizonyul a legkevésbé gyakorinak.

Az itthoni kilátástalanság miatt a fiatalok közel harmada gondolkodna el vagy tervezi az ország elhagyását, míg az itthoni politikai helyzet miatt majdnem minden nyolcadik.

7. ábra: Ország elhagyást valószínűsítő tényezők 2016-ban (“Mi az, amiért (még-is) hajlandó lenne elhagyni az országot hosszabb-rövidebb időre?”); százalékos megoszlás; N = 1954-1965) (forrás: saját szerkesztés)

Ahogy az adatokból nyilvánvalóvá vált, a migrációs tervekkel rendelkező fiatalok többsége még nem hozta meg a végleges döntést, inkább fontolgatja, mérlegeli lehetőségeit. Lássuk, milyen tényezők, körülmények tartják a fiatalokat leginkább itthon, mi számít a legmeghatározóbb és mi a legkevésbé releváns húzóerőnek az itthon maradást tekintve! Egyértelműen az emberi kapcsolatok emelkednek ki a lehetséges tényezők közül (8. ábra). A család a legmeghatározóbb e téren, a fiatalok családjukhoz való ragaszkodása a migrációt tervezők körében a legjelentősebb visszatartó erő. Ugyanakkor a baráti kapcsolatok is kiemelt szerepet töltenek be ebben a rangsorban. A ragaszkodás harmadik dimenziója is sokak számára meghatározó, ez pedig a hazához való kötődés. A nagyarányú bizonytalanságot alátámasztja, hogy a migrációt tervező fiatalok 27 százaléka nem mer egyedül neki vágni, 14 százalékuk nem tudja, hogy vágjon bele, míg 26 százalékuk úgy nyilatkozik, hogy nincs lehetősége megvalósítani ezt a tervét. A hosszas ügyintézés a mobilitási tervekkel rendelkező fiatalok 13 százalékának jelent nehézséget, 22 százalékukat az idegen nyelvek ismeretének hiánya tartja vissza, míg 13 százalékuk a sikertelenségtől ódzkodik.

8. ábra: Itthon maradást erősítő tényezők 2016-ban (“Milyen okok tartják vissza attól, hogy elhagyja az országot hosszabb-rövidebb időre?”; százalékos megoszlás; N = 1790-1808) (forrás: saját szerkesztés)

VI. Kapcsolat a legégetőbb problémák és a migrációs szándék között

2012-ben a problémaérzékelés alakulását tekintve a szocio-demográfiai tényezők mellett a migrációs szándék hatását is vizsgáltuk. Azokat a fiatalokat tekintettük migrációs potenciállal rendelkezőknek, akik említették, hogy akár tanulás, akár munkavállalás céljából az országot elhagyását tervezték az adatfelvétel idején. A korábbi adatok elemzése során azt tapasztaltuk, hogy bár az objektívnek tekinthető egzisztenciális problémák (anyagi gondok, munkanélküliség, lakásproblémák) súlyozása és a migrációs szándék közötti szignifikáns kapcsolat nem volt kimutatható, az érzelmi-lelki egzisztenciális nehézségeket megragadó kilátástalanság miatti aggodalom inkább a migrációt tervező fiatalok körében volt jellemzőbb. A 2008-as és 2012-es adatfelvételek esetében szignifikáns kapcsolatot is találtunk a változók között. Így kijelenthető, hogy e két adatfelvétel esetében „a kivándorlást hosszabb-rövidebb időre tervezők kevésbé vélik súlyosnak az egyéni boldogulás objektív nehézségeit (anyagi gondok, munkanélküliség, lakásproblémák), miközben annak szubjektív problémáit (kilátástalanság, céltalanság) annál inkább” (Fazekas-Nagy, 2016: 367).

A 2016-os adatfelvétel eredményei hat problémátípus esetében mutatnak szignifikáns összefüggést a problémaéztelés és a fiatalok migrációs szándéka között (10. táblázat). Szignifikáns kapcsolat nem mutatható ki az alábbi problémakörök esetében: anyagi nehézségek, családi háttér, munkanélküliség, műveltségbeli problémák. Ezzel szemben a kilátástalanság terén továbbra is mérhető szignifikáns összefüggés. Az ország elhagyását tervező fiatalok körében magasabb azok aránya, akik e problémakört a legmeghatározóbbnak vélik az ifjúsági korosztály életében. A függetlenedés és önállósodás kérdésköre is a hosszabb-rövidebb ideig tartó elvándorlást tervező fiatalok körében bizonyul jelentősebbnek. Ahogyan a fiatalok elvándorlását is ezek a fiatalok értékelik nagyobb arányban a legjelentősebb problémák egyikének.

Az alkohol- és drogfogyasztás veszélyeinek, valamint a morális problémák előfordulása azonban azon fiatalok körében van markánsabban jelen az ifjúsági problémaéztelés felrajzolható térképén, akik nem tervezik a külföldi tartózkodást. A kapcsolati nehézségek terén úgy tűnik, azok a fiatalok a borúlátóbbak saját korosztályuk problémáit tekintve, akik nem fontolgatják a külföldi tartózkodás lehetőségét.

	Magyarország	Tervezi az ország elhagyását	Nem tervezi az ország elhagyását
Kilátástalanság*	57	59	55
Alkohol/drog*	23	21	24
Morális problémák*	12	11	13
Elvándorlás*	7	8	6
Kapcsolati nehézségek**	6	4	8
Függetlenedés, önállósodás*	6	7	6

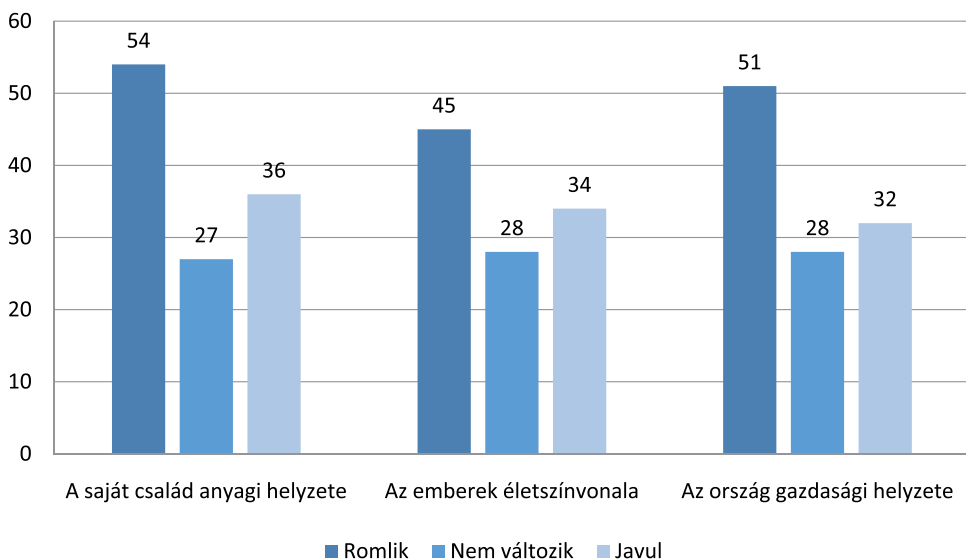
10. táblázat: Migrációs potenciál szerinti különbségek az egyes problémátípusok észlelésében 2016-ban (N = 7659; százalékos megoszlás; szignifikancia-szintek: * $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,001$) (forrás: saját szerkesztés)

A migrációs szándék és a problémátípusok összefüggését látva a problématérképet erősen tematizáló egzisztenciális problémák közül a kilátástalanság szignifikáns kapcsolatot mutat ezzel a mobilitási mutatóval. A korábban mért (2000-2012), objektív tényezőket (munkanélküliség, anyagi nehézségek/szegénység) érintő kisebb mértékű összefüggések 2012-re megszűntek, és ez 2016-ra is igaz (10. és 11. táblázat). Azonban a migrációs potenciál már 2012-ben is mért, szubjektív dimenziót (kilátástalanság, céltalanság) érintő befolyása továbbra is megmaradt.

		Magyarország	Tervezi az ország elhagyását	Nem tervezi az ország elhagyását
Anyagi nehézségek	2000	51	52	51
	2004**	19	17	20
	2008**	38	32	40
	2012	37	35	37
Munkanélküliség	2000**	46	36	46
	2004*	18	16	18
	2008**	38	33	40
	2012	25	24	25
Kilátástalanság	2000	13	16	13
	2004	31	32	31
	2008**	28	31	27
	2012**	46	48	44
Lakásproblémák	2000**	33	25	33
	2004**	14	10	17
	2008**	10	7	11
	2012	6	6	6
Műveltségbeli különbségek	2000**	15	21	15
	2004**	11	13	9
	2008**	9	11	7
	2012	8	8	8
Alkohol/drogok	2000	15	18	15
	2004*	50	51	49
	2008**	19	23	17
	2012*	19	21	18
Morális problémák	2000	11	13	11
	2004	24	23	24
	2008**	21	24	21
	2012	21	21	22

11. táblázat: A migrációs potenciál szerinti különbségek az egyes problémátípusok észlelésében 2000 és 2012 között ($N_{2000} = 5290$, $N_{2004} = 7362$, $N_{2008} = 7585$, $N_{2012} = 6878$; százalékos megoszlás; szignifikancia-szintek: * $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,001$) (forrás: saját szerkesztés)

A kilátások és a migrációs szándék kapcsolatát lehetőségünk volt a személyes élet-
térben is mérni. Míg a problémaészlelés alapvetően korosztályi szintű képet ad
a fiatalok attitűdjeiről, addig a jövőbeli kilátások megítélése a fiatalok saját csa-
ládjának anyagi helyzetét tekintve már jóval személyesebb és mikroszinten méri a
fiatalok várakozásait. A két dimenzió összevetéséből kiderül, hogy szignifikáns a
kapcsolat a két változó között (9. ábra). A migrációs potenciál tekintetében aktív
fiatalok aránya azok körében a legmagasabb, akik saját családjuk életében romlást
valószínűsítenek az elkövetkezendő tíz év viszonylatában. Míg a legalacsonyabb
azok körében, akik semmilyen változást nem feltételeznek e téren. Úgy tűnik te-
hát, hogy a korosztályi problématerképen elhelyezett kilátástalanság észleléséhez
hasonlóan, az egyéni szinten megélt beszűkült, romló kilátások szintén összefügg-
nek a migráció tervezésével. Emellett azonban azt is láthatjuk, hogy a kilátások
országos szintű megítélésének is meghatározó szerepe van az elvándorlás tervezé-
sére. Mind az ország gazdasági helyzetében, mind az emberek életszínvonalában
vizionálható romló perspektíva nagyobb eséllyel valószínűsíti a migrációs szándék
meglétét, mint az e téren más kimenetelű kilátások.

9. ábra: A migrációt tervező fiatalok aránya a következő tíz évben a különböző területeken bekövetkező változások feltételezésének függvényében („Ha a jövőre gondol, mit tart valószínűnek a következő 10 évben, hogy fog alakulni...”; N = 1688-1723; százalékos megoszlás; $p \leq 0,001$) (forrás: saját szerkesztés)

VII. Összegzés

2016-ban – a 2012-es arányt is jócskán meghaladva – a fiatalok legégetőbb problémaként a kilátástalanságot nevezték meg: a megkérdezettek 57%-a jelölte meg problémaként ezt a tételt. Ugyanakkor az is látható, hogy az egzisztenciális boldogulás szubjektív dimenziója mellett (kilátástalanság) az objektív jellegű problémák (anyagi nehézségek, szegénység) is egyre nagyobb arányban fogalmazódnak meg ifjúsági problématípusként, amikor kortársaik nehézségeiről faggatjuk a fiatalokat. A felrajzolható ifjúsági problématerkép koncentrált vélekedést összegez: a problémaészlelést tekintve az egzisztenciális stabilitást és kilátásokat lefedő típusok kifejezetten kiugrók a többi problémakörhöz képest. A szocio-demográfiai jellemzőkkel való összevetések arról árulkodnak, hogy az ifjúsági problémaészlelést nagyban befolyásolják a fiatalok egyéni jellemzői. Különösen a kilátástalanságot és az anyagi nehézségeket jelző problématípusok esetében egyértelműen meghatározhatók az ifjúságnak azon csoportjai, akik ezzel kapcsolatban leginkább aggodásukat fejezik ki.

Többek között szignifikáns az összefüggés az iskolai végzettség és a kilátástalanságot meghatározó problémaként történő észlelés között (míg fordított az összefüggés az anyagi boldogulás problémájával). Minél iskolázottabb egy fiatal, annál nagyobb eséllyel említi korosztályának legégetőbb problémájaként a kilátások hiányát.

2016-ban a fiatalok mintegy harmada rendelkezett valamilyen migrációs tervvel, azaz munkavállalás vagy tanulás miatt fontolgatta az ország elhagyását. Figyelmeztető jel, hogy a 20-24 éves korosztály 39 százalékának, míg a középiskolai végzettséget szerzett fiatalok 37 százalékának, míg a vidéki nagyvárosokban élők 40 százalékának vannak migrációs terveik. A fiatalok külföldi mobilitási terveit alapvetően a munkavállalás motiválja. Többségük még ugyan nem hozott e téren végleges döntést, többnyire fontolgatják a hosszabb-rövidebb ideig tartó külföldi tartózkodást (jól láthattuk, hogy a bizonytalanság oka sokféle lehet, ami visszatartó erővel bír), ám ezen felül is vannak olyan fiatalok, akik bizonytalanok ebben a kérdésben (aktuálisan nem tudtak választ adni a migrációs tervekkel kapcsolatos kérdésekre). Sőt, a teljes korosztály 71 százaléka jobb megélhetés reményében vállalná az ország elhagyását, függetlenül attól, hogy jelenleg rendelkezik-e ilyen tervekkel vagy sem.

Sajnos a kilátástalanság és a migrációs szándék közötti szignifikáns összefüggés – 2012-höz hasonlóan – továbbra is fennáll. Azok a fiatalok, akik tervezik az ország elhagyását ezen a téren borúsabb képet látnak saját kortársaik helyzetét illetően. Figyelemfelkeltő jel, hogy a kilátástalanság nem csupán korosztályi szinten,

hanem egyéni megélés tekintetében is összefüggést mutat a migrációs potenciállal. A saját családjuk anyagi helyzetét érintő kilátások tekintetében pesszimista fiatalok körében a legmagasabb (az országos átlaghoz képest 20 százalékponttal magasabb) a hosszabb-rövidebb ideig tartó országhagyást tervező fiatalok aránya. A romló perspektívák tehát nagyobb eséllyel feltételezik a fiatalok elvándorlással kapcsolatos terveinek előfordulását.

Hivatkozások

- Böhnisch, Lothar (2000): *A gyermek- és ifjúkor szociálpedagógiája*, in Kozma Tamás, Tomasz Gábor szerk. Szociálpedagógia, Osiris, Educatio, Budapest
- Fazekas Anna – Nagy Ádám (2016): *Generációs problématerkép*, in Nagy Ádám – Székely Levente (szerk.): *Negyedszázad, Magyar Ifjúság 2012, Iuvenis Ifjúságsszakmai Műhely – ISZT Alapítvány – Excenter Kutatóközpont – Új Ifjúsági Szemle Alapítvány*, Budapest
- Gábor Kálmán (2006): *Az ifjúsági korszakváltás kezdete a kilencvenes évek Magyarországon*, in Gábor Kálmán szerk. *Ifjúságszociológia*, Belvedere, Szeged
- Nagy Ádám (2013): *Az ifjúsági korosztályok meghatározásának egyéni életúton alapuló paradigmája*, in.: Székely Levente (szerk.): *Magyar Ifjúság 2012 tanulmánykötet*
- Nagy Ádám – Tibori Tímea (2016): *Narratívák hálójában: az ifjúság megismerési és értelmezési kísérletei a rendszerváltástól napjainkig*, in Nagy Ádám – Székely Levente (szerk.): *Negyedszázad – Magyar Ifjúság 2012, ISZT – Iuvenis Ifjúságsszakmai Műhely*, Budapest
- Nagy Ádám (2018): *Egyéni érettség vagy statisztikai minta: az ifjúsági korosztályok meghatározásának egyéni életúton alapuló elmélete*, *Kultúra és közösség*, 3.szám
- Vaskovics László (2000): *A posztadoleszcencia szociológiai elmélete*, *Szociológiai Szemle* 4. szám 3-20.o, http://www.szociologia.hu/dynamic/VaskovicsL_tanulmany.pdf, letöltve 2018.05.02.
- World Economic Forum (2017): *Global Shapers Survey*, http://www.shapers-survey2017.org/static/data/WEF_GSC_Annual_Survey_2017.pdf (letöltve: 2018.04.17)
- Zinnecker, Jürgen (1993): *A fiatalok a társadalmi osztályok terében Új gondolatok egy régi témához*, In Gábor Kálmán szerk. *Civilizációs korszakváltás és ifjúság*, Belvedere, Szeged